

Ia Agalelei, Faaali Atu le Alofa

Mea e e Ao Ona malamalama e Mātua ma Leoleo ona malamalama i Faiga Saua ma e Tausia Fanau Fa'aletulafonoe Uiga i Faiga Faatupu Vevesi

A tatou galulue faatasi, e mautinoa ai se siosiomaga saogalemu mo fanau a'oga.

O le vaega a A'oga a le Setete o Hawaii (Matagaluega) ua latou nofo tapena i le saunia ina o le siosiomaga saogalemu aua le ola a'oa'oina o fanau a'oga. E tūa le sao o aiga, ma e talisapaia e le Matagaluega la outou faiga paaga i le faamalosia ma faalauiloaina o le alofa i totonu o tatou a'oga.

O le ā le faiga sauā?

O le sauā o so'o se gaioiga tusitusia, tautala, ata, po'o le pai i le tino:

- fa'amanu'alia, fa'aleagaina, fa'amaasiasia, pe fa'amata'u i se tamaitiiti a'oga (e aofia ai tamaiti a'oga o le vasega puipua), ma
- ua lava le **ogaoga, faifai pea, pe lautele** e mafua ai se siosiomaga fa'alea'oa'oga fa'amata'u, fa'amata'u, pe sauā.

O le ā le faiga sauā i luga o upegatafailagi?

O le sauā i luga o upegatafailagi o le sauā lea e tupu e ala i gaioiga e faia e fa'aaoga ai le faatekonalosia, e aofia ai ae le fa'atapula'aina i na faiga e fa'asalalauina e ala i le initaneti, telefoni feavea'i, po'o se masini feavea'i e leai ni uaea e:

- fa'amanu'alia, fa'aleagaina, fa'amaasiasia, pe fa'amata'u i se tamaitiiti a'oga (e aofia ai tamaiti a'oga o le vasega puipua), ma
- ua lava le **ogaoga, faifai pea, pe lautele** e mafua ai se siosiomaga fa'alea'oa'oga fa'amata'u, fa'amata'u, pe sauā.

Punavai: HAR Itulau 19, §8-19-2 Fa'amatalaga. i. 19-5, 19-6.

Ua fa'amalosia e le Matagaluega ia tamaiti a'oga e fa'aaoga nei la'asaga e tali atu ai i faiga sauā.

Ta'u atu i le tagata ia **TAOFI**

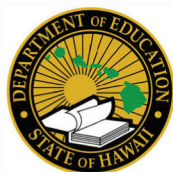

SAVALI ese mai le faafitauli

TALANOA i se tagata matua fa'atuatua

ma/po'o pe lipoti e fa'aaoga ai le Tatala Nei lē ta'ua o apple polokalame o le Speak Now Anonymous
(<https://bit.ly/HIDOE-Speak-Now>)

O a mea e tatau ona ou malamalama ma va'ava'ai i ai?

Afai e te maitauina nisi o nei faailoga, fesili i lau tama po o le a le mea ua tupu ma faalogologo lelei.

O Fa'ailoga Atonu e malamalama ai o lo'o A'afia Lau Fanau i Faiga sauā

- Manu'aga e le mafaamatalaina, meatotino ua leiloa pe faaleagaina.
- E masani ona tiga le ulu po'o le manava, lagona le ma'i, pe fa'atagā ma'i.
- Faigata ona moe pe fai soo ni miti taufaafefe.
- Leaga togi o le a'oga po ua lē mana'o e alu i le a'oga.
- Vavamamao mai aiga ma uo.
- Natia mai a latou mea mai isi tagata ona o le ma.
- Amata ona le fiafia i gaioiga ma polokalame.

Fa'ailoga mo Faiga sauā (2021); Nofoga Autu mo Su'esu'ega i Faiga sauā i luga o Upegatafailagi.
Punavai: a Matua (nd).

Faailoga Lapata'i Atonu o Lo'o Fa'asauā Lau Fanau i Isi

- E tele ona faamisa ma tau upu pe iai foi ni ana uo e faasaua i isi.
- Ave soo i le ofisa o le pule.
- Ua iai le faasiliga i mea tau tupe ma meatotino fou.
- E tuuaia isi ma e lē taliaina le matafaioi mo a latou amioga.
- E fia tauva ma e popole i le ta'uleleia po'o le fialauiloa.

A e va'aia nisi o nei fa'ailoga, talanoa ma lau tama e malamalama ai po'o le a le mea latou te mana'omia.

Punavai: StopBullying.gov. Fa'ailoga mo le sauā (2021).

E fa'aapefea ona ou a'oa'oina la'u tama ia malamalama, puipuia, ma tali atu i faiga sauā?

Mo Tamaiti i Vasega PreK-5

Mana'oga Faapitoa: Saogalemu Faalagona

Auala e Mafai e Matua ona A'oa'oina	Fautuaga i luga ole Upegatafailagi mo Lau Fanau	Mea e Mafai e Matua ona Fai
• Ia Tausaafia: Faataitai le agalelei ma le fa'aaloalo i isi. • Ia Mataala: Ia e faailoa i lau tama a fai ua ia malamalama ua le sefe ma le saogalemu. • Ia malamalama Amioga Lē Lelei: Fesoasoani ia i latou e malamalama amioga leaga po o le taufaalili. • Saili se Fesoasoani: Alu i se tagata matua e fa'atuatuaia i le a'oga pe a mana'omia se fesoasoani.	• Fesili Muamua: Fa'aali ma faamanatu i lau tama ia faailoa i se matua poo se tausi-faaletulafono ia se mea o le a tuu i luga o le upegatafailagi. • Ia malamalama le Auala e Lipoti Ai: A'oa'o le auala e poloka/lipoti ai tagata amio leaga. • Fai Tulafono Fa'atekinolosi: Faataoto ni tulafono manino ma fa'amalosia i latou e fa'asoa mai o latou popolega e uiga i mea latou te va'aia i luga o le initaneti.	• Ia e mataala: Fesili e uiga i mea e fiafia i ai lau tama ma mataitu gaioiga i luga o le initaneti. • Ia avea oe ma se Fa'ata'ita'iga: Faataoto ma mulimuli i tulafono i le fa'aaogaina o tekinolosi ma fa'atapula'a le taimi e f'a'aaoga ai le telefoni. • Fetuuna'i Fa'atulagaga: Filifili mea e talafeagai ma tausaga ma tape le autoplay pe a mafai. • Ia Auai Pea: Ia tausisia tulafono a le a'oga ma mea o loo faia i totonu o potuaoga.

Fa'ata'ita'i amio tausaaifiama talanoa e uiga i le faiga sauā i se taimi vave ina ia latou malamalama e mafai ona latou o mai ia te oe mo se fesoasoani.

Mo Tamaiti i Vasega 6-8

Mana'oga mo le Atina'e: Faigauo ma le Auai

Tomai e Mafai e Matua ona A'oa'oina	Fautuaga i luga ole Initaneti mo Lau Tamaitiiti	Mea e Mafai e Matua ona Fai
Fa'aali le Agaga Malamalama: Malolo ma mafaufau pe faapefea lagona o isi a o lei faia se gaioiga. Faataoto ni Tuaoi: Ia avea oe ma se uo lelei a'o e fa'atulaga ni tuaoi lelei. Alu Ese ma le Saogalemu: Savali ese mai tulaga e le saogalemu ma saili le fesoasoani a tagata matutua. Faia ia Gaioiga mo le Soifua Maloloina: Faapaleni le taimi e fa'aaoga ai lau telefoni ma le taimi moe, ta'alo i fafo, ma fausia ni faigauo e aunoa ma le faatekonalosia.	Iloilo A'o Le'i Faasoa Atu: Ia faamoania puna o faamatalaga, siaki aso, ma fesiligia manatu autu a'o le'i tali atu. Ia Tauave Lau Tiutefai: Ia malamalama i lea puna, faamatalaga, ma mea e fiafia iai e mafai ona taaina ai isi. Alofia le faasalalauina o mea e faaleaga ai, talafaalogo, poo faamatalaga sese. Mafaufau A'o Le'i Fa'asoa Atu: Faamanatu ia i latou e faapea, o le lafoina, le pu'eina, po'o le faailoaina o le fiafia i pou e afaina ai isi, o se ituaiga o faasauaga.	Lagolago Filifiliga Atamai: Fa'amalosia'au i lau tama e fa'atutua i ona lagona ma fa'amanatu i ai o lo'o e i ai iina e lagolagoina i latou. Iloilo Faatasi Polokalame: Filifili po'o fea polokalame o upegatafailagi e talafeagai ma lau tama. Auai Pea: Auai i fa'amoemoega a le a'oga ma fesoota'i pea ma faia'oga ma le aufaigaluega.

A'oa'o atu ni mafutaga saogalemu ma felagolagoma'i ma le auala e faafetaia'i ai faigata taufesootaiga (e pei o ala o faasalalauga taufesootaiga).

Mo Tamaiti i Vasega 9-12

Mana'oga mo le Atina'e: Fausiaina o Tomai i le Olaga Atoa

Tomai e Mafai e Matua ona A'oa'oina	Fautuaga i luga ole Initaneti mo Lau Fanau	Mea e Mafai e Matua ona Fai
Auai: Saili ni auala lelei e fesoasoani ai i la latou a'oga ma le faalapopototoga. Fautua: Tautala mo i latou lava ma isi i se auala saogalemu ma le fa'aaloalo. Ia malamalama le Taimi e Auai ai: Ia malamalama le taimi saogalemu e mafai ai ona faailoa auala e foia ai se mea pe sili ai le alu ese.	Iloilo A'o Le'i Fa'asoa Mai: Fa'amaonia punaoa, siaki aso, ma fesiligia anotusi a'o le'i toe lafoina. Fai lou tiutetauave: Ia malamalama e mafai e au tusitusiga i luga o upegatafailagi, ma komeni, ma mea e fiafia i ai ona a'afia ai isi. Aloese mai le faasalalauina o tala taufaamatau, tala taufaaleaga, po o faamatalaga sese.	Fa'atulaga le Sailiga Fesoasoani i se Tulaga Masani: Famanatu i lau fanau laiti e iai le taimi e manaomia ai e le isi tagata lau fesoasoani. E le tauaveina toatasi a latou faafitauli. Talanoaina Faatasi Tulafono Faatekinolosi: Galulue fa'atasi i taiala ma fa'amatala pe aisea e taua ai. Talanoa e faatatau i le Lumanai: Talanoaina pe faapefa ona aafia ia a latou faaiuga fai i le a'oga, poo luga le upegatafailagi, poo le tagata i le kolisi, galuega, ma le tauleleia.

Fa'amalosia i latou e fai fa'ai'uga fa'atino ma saili se fesoasoani i tulaga e le saogalemu pe lofituina ai.

O le ā se mea e tatau ona ou faia pe afai ua fa'asauāina la'u tama?

Ia mautinoa o loo manuia lau tama. Talanoa ma lau tama ma fesoasoani ia te ia ia lagona le saogalemu. Afai e iai se tulaga matautia i le taimi nei, vili le 911.

Ao mai le tele o fa'amatalaga e mafai ai. Faamaumau ia ata poo nisi na molimau (o ai/o le a/o afea/o fea).

Lipoti le mea na tupu. E mafai ona e lipotia se mea na tupu i so'o se tasi o auala nei:

- Telefoni pe imeli sa'o atu i le puleaoga po'o le sui ua tofia.
- Fa'aulu se tagi i le Mataupu 19 e fa'aaoga ai le pepa (<https://bit.ly/HIDOE-Ch19Form>).
- Fa'aaoga le **Polokalame o le Speak Now Anonymous** (<https://bit.ly/HIDOE-Speak-Now>).

Faasoa faamaumauga sao, igoa o lau tama, vasega, ma fesili po o ai o le a faia le iloiloga. Lipotia amioga solitulafono i le matagaluega a leoleo o le itumalo.

Pa'aga ma le a'oga. Ia fesoota'i pea ma le a'oga ma galulue fa'atasi e malamalama mea e mana'omia e lau tama/teine mo lona saogalemu.

Nofo tapena ma faailoa i lau tama lau lagolago. Faamanatu i lau tama e fa'aaoga le metotia o le Taofi, Savali, ma le Talanoa.

Punaoa ma Fa'amatalaga

Upega Tafa'ilagi e Tete'e atu ai i Faiga sauā

Tulafono Fa'apulega a Hawaii Mataupu 19, polokalama Speak Now, faiga fa'avae ma taualumaga e lipotia ai faiga sauā

<https://bit.ly/HIDOE-AntiBullying>

Lālā o Aia Tatau a Tagata ma le Tausisia o Tulafono

Tulafono a le Federal ma le setete, ma punaoa a le Matagaluega mo tulafono ma faiga fa'avae o pulega a Aia Tatau a Tagata

<https://bit.ly/HIDOE-CRCB>

Upega Tafa'ilagi e Fesoasoani Mai Ai

Punaoa e leai se totogi ma lagolago mo aiga e pei o le faia'oga a mātua ma le lagolago a le tagata lava ia

<https://heretohelphidoe.com>

Punaoa i luga ole Initāneti

Punaoa fa'amatalaga fa'aleatunuu ma le setete atoa e lagolago ai aiga

<https://bit.ly/HIDOE-BP-ParentResources>

E ofoina atu e le 988 le lagolago i le 24/7 mo le soifua maloloina o le mafaufau, fa'aaogaina o fualaau fa'asaina, ma isi mea. Fe'au tusitusia, vili, pe talatalanoa i le 988.

Afai o lo'o i ai lau tama i se tulaga matautia i le taimi nei, vala'au le 911.

Faafetai tele lava mo le fesoasoani mai ia i matou e puipui le saogalemu o a tatou a'oga ma nu'u ina ia mafai e tamaiti a'oga uma ona maua ia se siosiomaga lelei mo le a'oa'oina.